

Πρόλογος

Η προσπάθεια να ετοιμάσουμε ένα τεύχος αφιερωμένο στην καθιερωμένη, στις Η.Π.Α., έννοια της *ethnicity* έχει καταρχάς να αντιμετωπίσει τη δυσκολία της απόδοσης του όρου στα ελληνικά: *εθνισμός* ή *εθνοτισμός*; Οποσδήποτε *όχι φυλή* ή *τάξη*, όχι δηλαδή γενεαλογική ή κοινωνικοοικονομική ομάδα. Η γλώσσα και ο πολιτισμός συμμετέχουν στον προσδιορισμό της έννοιας χωρίς όμως να αποκλείουν και τη συμμετοχή του γενεαλογικού και του οικονομικού παράγοντα. Η έννοια της *ethnicity* δεν χρησιμοποιείται, εξάλλου, με τρόπο ταυτόσημο στον αγγλοσαξωνικό χώρο. Το σημασιολογικό της πεδίο, όπως θα φανεί και στα κείμενα του τεύχους, διαφέρει στη χρήση του στο βρετανικό, αμερικανικό και καναδικό χώρο.

Τα άρθρα που ακολουθούν εγκαινιάζουν ένα διάλογο με θέμα τις διαφορετικές εκφάνσεις του όρου *εθνισμός* στο πλαίσιο των πολιτισμικών ανταλλαγών. Ο διάλογος αυτός έχει ως αφετηρία την Ανατολική Μεσόγειο και επεκτείνεται προς τη Βρετανία, τις Η.Π.Α. και τον Καναδά. Τούτο συμβαίνει όχι μόνο επειδή τα κείμενα του παρόντος τεύχους εξετάζουν το ζήτημα του *εθνισμού* στις χώρες αυτές, αλλά και επειδή η σκέψη των συγγραφέων τους διαμορφώθηκε και εκφράστηκε σε αυτούς τους τόπους.

Δεν πρέπει να θεωρηθεί δεδομένη η ενότητα του τεύχους. Στόχος μας στην επιλογή των κειμένων ήταν να διασφαλισθεί ένα κοινό πλαίσιο διαλόγου. Ο καθένας μας όμως ακολούθησε, όπως είναι φυσικό, το δικό του δρόμο που χαρακτηρίζεται από τις δικές του εμμονές. Όλοι συμφωνούμε ότι ο *εθνισμός* είναι μια έννοια νεότερη και κατασκευασμένη και ότι ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες. Κατά συνέπεια όλοι δεχόμαστε ότι η διαδικασία της ένταξης σε μία *νοερή* κοινότητα και ο τρόπος της αντιμετώπισης των κοινοτήτων που άλλοι έχουν κατασκευάσει προσδιορίζει το μεταβλητό περιεχόμενο της έννοιας του εθνισμού. Προσπαθήσαμε να αναπτύξουμε ορισμένες θεωρητικές σκέψεις σχετικά με την έννοια του ορίου και του συνόρου για να επιτρέψουμε να εκφραστούν οι πολλαπλές αμφισημίες της έννοιας του εθνισμού.

Τα οκτώ κείμενα που ακολουθούν προσδιορίζουν με τη θεματική τους τη γεωγραφία του τεύχους. Ο Αντώνης Μόλχο παρακολουθεί τα πλοία και τους εβραίους επιβάτες τους που διασχίζουν την Ανατολική Μεσόγειο από το 16ο αιώνα ως τις αρχές του 20ου. Ο Μιχάλης Χρυσανθόπουλος εξετάζει δύο αυτοβιογραφίες Ελλήνων του 19ου αιώνα, ενός τραπεζίτη και ενός λογίου και περιγράφει μέσω των δύο αυτών χαρακτήρων τις οικονομικές και πολιτισμικές σχέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο και τις γέφυρες που χτίζονται με τη Δυτική Ευρώπη. Ο Γιώργος Καλογεράς εξετάζει το λογοτεχνικό και πολιτικό έργο του Κ. Καζαντζή, ενός λογίου και πολιτικού, ο οποίος συνδέει το ελληνόφωνο άκρο της βαλκανικής με την ελληνόφωνη μεταναστευτική κοινότητα στις Η.Π.Α. Η Ιωάννα

Λαλιώτου προχωρεί χρονικά ένα βήμα πιο πέρα και εξετάζει το πώς οι εγκατεστημένοι στις Η.Π.Α. Έλληνες μετανάστες μετατρέπονται σε μια διαφοροποιημένη εθνοτική ομάδα που παρατηρεί την Ελλάδα από την αντίπερα όχθη του Ατλαντικού. Η Σμαρώ Καμπουρέλη συμπληρώνει την εικόνα αφενός εξετάζοντας την λειτουργία της διασποράς στον Καναδά και αφετέρου θεματοποιώντας τον ρόλο του κριτικού της διασποράς. Η πολλαπλή *translatio* είναι το θέμα της Sara Soncini, που περιγράφει και σχολιάζει το φανταστικό ταξίδι μιας Τσέχας στον αγγλοσαξωνικό χώρο (Σκωτία), την εγκατάσταση και την πραγματική εγγραφή της στο θεατρικό έργο του Κρις Ντόλαν, καθώς και την επιστροφή του έργου στην Ηπειρωτική Ευρώπη μέσω της μετάφρασης, του Sonny San Juan Jr. τοποθετεί την έννοια της ετερότητας σε ένα νέο πλαίσιο, όπως αυτό έχει προκύψει από τη διαδικασία της ενσωμάτωσης των μεταναστών στις Η.Π.Α. Επιχειρεί να περιγράψει την πραγματικότητα μετά την παγίωση των εθνοτικών ομάδων και να αναλύσει τη δυναμική της. Τέλος, η Λίτσα Τραγιαννούδη σχολιάζει την αντίθεση μεταξύ τοπικού και κοσμοπολίτικου· παρακολουθεί την ανάδειξη των Η.Π.Α. ως πολιτισμικού κέντρου μετά το τέλος του Α΄ παγκοσμίου πολέμου και χρησιμοποιώντας την έννοια του μοντερνισμού επανεξετάζει το ζήτημα της γενεαλογίας.

Ελπίζουμε ότι η ενότητα που αφορά στην Ελλάδα, στους Ελληνοαμερικανούς και στους Ελληνοκαναδούς θα συμβάλει στη συζήτηση για τις έννοιες του κέντρου και της περιφέρειας, ανεξάρτητα από το πώς θα ορίσουμε τους δύο όρους.

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον Αντώνη Μπαλασόπουλο, ο οποίος συνέβαλε στην τελική επιλογή των κειμένων και την Φωτεινή Αποστόλου που, με γνώση και φροντίδα, επιμελήθηκε την έκδοση.

Γιώργος Καλογεράς

Μιχάλης Χρυσανθόπουλος